

عنوان مقاله:

بررسی معرفت شناختی مفهوم «حق الله» در فقه اسلامی

محل انتشار:

مجله مطالعات حقوق تطبیقی معاصر، دوره 7، شماره 12 (سال: 1395)

تعداد صفحات اصل مقاله: 23

نویسندگان:

خدیجه مرادی - دانشگاه رازی کرمانشاه

یحیی رنجبر - دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه رازی

خلاصه مقاله:

«حق الله» از مفاهیم کلیدی فقه اسلامی- مستقیم یا غیرمستقیم- و مبنای تمامی احکام فقهی است. این پژوهش ضمن اثبات این مدعا نشان داده که واژه حق در ترکیب یادشده با این واژه در ترکیب «حق الناس» به یک معنا نیستند، بلکه یکی مجاز است و دیگری حقیقت. و این دو حتی مشترک لفظی هم نیستند؛ چون صاحبانشان با هم چنان دوگانگی ماهوی و بنیادینی دارند که این دوگانگی ها ماهیت حقوقشان رابه نحو ریشه ای متحول می کند. این تحول در معانی این دو حق تفاوت های دامنه داری ایجاد می کند، چنان که این تفاوت ها این دو حق را ماهیتا از هم جدا می کند و این جدایی چنان ریشه ای است که نمی توان آن را نادیده گرفت و این دو واژه را همچنان صرف نظر از مصداق های متفاوتشان مترادف قلمدادکرد؛ پس به لحاظ تئوریک گریزی وگزیری نداریم، مگر اینکه یکی را حقیقت و دیگری را مجاز بدانیم. در گام بعدی هم استدلال شده که این واژه در «حق الله» مجاز و در «حق الناس» حقیقت است؛ سپس ادعا شده، از آنجا که ۱. «حق» ناشی از نیاز و کمبود و ضعف است، ۲. اعمال، اجرا و پایبندی به هر حقی باید به ذی حق سودی برساند و تزییع آن از ذی حق چیزی بکاهد و ۳. سلب هر حقی باید امکان بالقوه داشته باشد که این امکان در هر صورت گواه ضعف ذی حق در نگاهداری حق خویش است؛ لذا بنابراین سه دلیل، خداوند شان داشتن حق را ندارد، پس به معنای حقوقی آن حقی ندارد. در پایان، نشان داده شده است، از آنجا که این دو حق معانی متفاوت، منشا متفاوت و تفاسیر متفاوت دارند، مترادف نگریستن به این دو لفظ نادرست است و به این ترتیب، احکام هر یک را نمی توان بر دیگری مترتب دانست؛ به این معنا که اگر کسی یا کسانی از تضعیف و تزییع حق انسان ها پروا دارند و بر مبنای این پروا داشتن ۱. احکامی برای محافظت از حقوق وی وضع می کنند تا تاثیر ناخوشایند ضعف وی کمتر شود و ۲. تدابیر و تمهیداتی برای اقدام کردن پس از سلب شدن آن در نظر می گیرند تا به دارنده اش بازگردانده شود و به این سان به وی مددی رسانده شود، این احکام و تدابیر را نمی شود روی همین محاسبات و اصول برای احکام فقهی موسوم به حق الله در نظر بگیرند؛ وگرنه آشکارا در وادی تسامح و سهل انگاری در فرایند استنباط احکام فقهی- حقوقی قدم خواهند زد. بدیهی است چون ادعای نویسندگان این بوده که «خدا حقی ندارد و ترکیب حق خدا به لحاظ فقهی- حقوقی مجاز است»، لذا با توجه به این ادعا- صرف نظر از صحت و سقم آن- مفهومی که مصداق خارجی و موجودیتی ندارد، از آنجا که نمی توان خودش را در ذهن تصور کرد، تصور کردن و انتزاع و برشمردن ویژگی ها و مولفه های آن نیز ممکن نیست. در این نوشتار، هدف این بوده که سلبی بحث شود و پیش از اینکه اثبات شود حق الله مجاز است، گفته شده ویژگی های آن این ها نمی تواند باشد و ایجابی مطرح کردن بحث از نظر نگارندگان ممکن نیست؛ پس وقتی ادعا شده حق الله ترکیبی مجازی است، تلاش و کندوکاو ذهن برای مطرح کردن ویژگی های این حق آشکارا نقض غرض خواهد بود.

کلمات کلیدی:

حق الله، حق الناس، مجاز، حقیقت، مشترک لفظی، مصداق، مفهوم

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1565554>

